

ТЕОРЕТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Історично термін “ризик” вперше з’явився в лексичі мореплавців, які цим словом називали морський риф чи скелю. Отже, ще з початку розвитку промисловості, інфраструктури ринку змістовне значення цього терміна відповідає нашому сьгоднішньому розумінню ризику. Ризик – це непевність у можливому результаті, загроза несприятливого результату, постійна потреба людини переборювати різні перешкоди задля досягнення поставленої мети. Це категорія, яка пов’язана з подоланням невизначеності, конфліктності і випадковості [1, с. 125]. Це поняття є складним багатофакторним явищем, розкрити природу якого можна лише у взаємозв’язку з такими поняттями, як “імовірність”, “умови невизначеності”, “умови ризику” тощо.

Поняття ризику має різні трактування в сучасній економічній літературі, що ускладнює вивчення даного явища. Ризик розглядають як дію, подію, ситуацію, невизначеність, вірогідність. Спробуємо розібратися, що ж є ризиком і чому його трактування такі багатогранні. Ризик можна розглядати як ймовірність відхилення фактичного результату від очікуваного [3, с. 234] і, як дію навгад, сподіваючись на позитивний результат, як невпевненість у можливому результаті або атрибут прийняття рішення у ситуації невизначеності.

Кількість і різноманітність ризиків настільки великі, що без системного підходу до визначення їх складу не може обійтися жоден суб’єкт підприємницької діяльності. Необхідними передумовами виникнення ризику є: зацікавленість особи, що приймає рішення, в його результатах; наявність невизначеності. Ситуація ризику припускає можливість вибору з двох альтернативних варіантів поведінки: ризикованого, пов’язаного з ризиком, і надійного, тобто гарантуючого збереження досягнутого.

Розрізняють об'єктивну і суб'єктивну оцінку прояву ризику. Дії, сприймані спостерігачем як обережні, можуть відчуватися самим суб'єктом як ризиковані, і навпаки. Тобто, ризик виступає як дія суб'єкта, що веде до втрати, або гарантовано зберігає досягнуте, але не передбачає можливість успіху, отримання прибутку і т.п., що дещо звужує поняття ризику.

Ризик можна розглядати як діяльність суб'єктів підприємницької діяльності, що пов'язана з подоланням невизначеності в ситуації неминучого вибору, в процесі якої є можливість оцінити вірогідність досягнення бажаного результату, невдачі, відхилення від мети, що містяться у вірогідних альтернативах. Виникає питання, наскільки правомірно визначати ризик як діяльність. Діяльність - специфічно людська форма активного відношення до навколишнього світу, зміст якої складає його доцільну зміну і перетворення.

Таким чином, не всі прояви ризику на практиці можна визначити через форму активного відношення людини до навколишнього світу.

Об'єктивно існують такі види ризику, як ризик «форс-мажорних» обставин (повені, засухи, пожега, тощо), систематичний, періодичний, випадковий ризик і т.п.

Остаточно, їх можна пов'язати з проявами людської діяльності, але ланцюг причинно-наслідкових зв'язків буде дуже довгий.

Ризик підприємницької діяльності багато в чому визначається залежністю від зовнішнього середовища (політичних, природно-кліматичних, соціальних і інших зовнішніх чинників) та внутрішніх факторів (спеціалізація, матеріально-технічна база, кадрова політика, маркетинг, фінанси, менеджмент тощо).

Групування ризиків можна проводити з використанням різних класифікаційних ознак (причини і сфери виникнення; етапи господарювання; масштаби; ступінь допустимості; види господарської діяльності; тривалість дії; можливість страхування і т.д.).

На нашу думку, найвдалішим визначенням підприємницького ризику є його трактування як діяльності суб'єктів господарювання, пов'язаної з подоланням невизначеності в ситуації неминучого вибору, в процесі якої є можливість оцінити вірогідність досягнення бажаного результату, невдачі і відхилення від мети, що містяться у вибраних

альтернативах всіх видів підприємницької діяльності.

В українському законодавстві поняття правомірності підприємницького ризику і необхідні в цьому випадку гарантії поки відсутні, що стримує вживання обґрунтованих ризикових рішень в господарській практиці, а також розмиває межі відповідальності за наслідки рішень, прийнятих в результаті безгосподарності і некомпетентності керівників.

Причини ризику - це події, що не враховуються в процесі планування, але потенційно можуть відбуватись і вплинути на відповідні результати. До таких подій належать як ті, що можна передбачити, так і ті, що передбачити неможливо, тобто форс-мажорні обставини. Визначення рівня ризику зводиться до оцінювання можливості відхилень від поставленої мети та пов'язаних з нею результатів. Висновок щодо суттєвості ризику і достатності попереджувальних заходів може бути сформований лише тоді, коли ризик буде описаний у вигляді зіставних показників [2, с. 126].

В умовах швидкозмінного зовнішнього середовища основні зусилля при дослідженні ризику потрібно спрямувати на пошук і детальний опис факторів ризику, а також механізми їх регулювання.

Література:

1. Моделирование рискованных ситуаций в экономике и бизнесе: Учеб. пособие / А. М. Дубров, Б. А. Лагоша, Е. Ю. Хрусталеv; Под ред. Б. А. Лагоши. – М.: Финансы и статистика, 2000. – 176 с.
2. Рогов М. А. Риск-менеджмент. – М.: Финансы и статистика, 2001. – 120 с.
3. Тэпман Л. Н. Риски в экономике: Учеб. пособие для студ. вузов / Под ред. В. А. Швандара. – М.: ЮНИТИ, 2002. – 379 с.